

KULTURELLE FORHOLD BLANDT ALASKAS ESKIMOER

Af førstepræst *Mads Lidegaard*

Kirken.

På intet område adskiller forholdene i Alaska sig mere fra Grønland end det kirkelige: Mens vi i Grønland endnu kun stort set kun har én kirke, som praktisk talt alle tilhører, drevet af staten af tjenestemænd, frembyder Alaskas eskimoområder et broget billede, hvor snart sagt alle mulige kirkesamfund arbejder et eller andet sted på helt privat basis og uden noget egentligt samarbejde med de myndigheder, som iøvrigt har ansvaret for disse områder.

Allerede i den russiske tid arbejdede den russiske græsk-ortodokse kirke blandt de sydlige eskimostammer omkring de store flodmundinger. Efter salget til USA fortsatte den russiske kirke sit arbejde, men måtte efterhånden gå over til at anvende indfødte præster, da forbindelsen med moderkirken blev afbrudt, især efter den russiske revolution. Men de indfødtes fortvivlede forhold under den hårdhændede omgang med hvalfangere og guldgravere i slutningen af forrige århundrede henledte flere amerikanske kirkesamfunds opmærksomhed på disse områder, og i hurtig rækkefølge indfandt de sig nu og optog et missionsarbejde indenfor hvert sit område. Først kom herrnhuterne, som begyndte i Kuskokwims delta i 1884 og anlagde byen Bethel. I Yukonflodens munding længere mod nord startede den romersk katolske kirke, i Kotzebue kvækerne, som begyndte en hensynsløs kamp imod den gamle eskimokultur, og blandt de nordligste eskimoer den episkopale kirke i Point Hope, kongregationalisterne i Cape Prince of Wales og presbyterianerne i Point Barrow.

Gennem mærkelige historiske tilfældigheder kom desuden et direkte skandinavisk kirkearbejde igang i egnene omkring Norton Sound. Allerede i 1885 ankom til disse egne nogle svenske lægmandsmissionærer gennem Sibirien på vej til USA. Da de i Alaska fandt hedenske eskimoer, opfattede de dette som et kald og standsede op, og de har siden da skabt et stort kirkesamfund i flere byer under navnet *swedish covenants*. Også de har ry for at være meget strenge såvel i moralsk henseende som overfor den hedenske kulturs elementer.

Kort før 1900 indførtes fra Sibiren store flokke af tamrener, som man håbede ville blive til nye erhvervsmuligheder for eskimoerne. Fra Nordnorge indkaldtes



*Fairbanks, Alaskas næststørste by, har ca. 40.000 indbyggere.
Også her er talrige kirkesamfund repræsenteret, og her tæt ved broen ligger en af byens fem større kirker.*

Foto: USIS

flere samer, som skulle lære eskimoerne at passe dyrene, men disse samer nægtede at rejse ud, hvis de ikke fik en norsk luthersk præst med sig, og den norske kirke sendte da en præst med. Også han kom dermed til at virke blandt en hedensk eskimoisk befolkning og startede et missionsarbejde, som snart voksede så meget, at nye præster måtte indkaldes fra Norge, og på den måde opstod en norsk luthersk kirke i området i og vest for Nome.

Igennem mange år havde disse forskellige missioner delt landet mellem sig, og der herskede en stiltiende overenskomst, at man ikke trængte ind i andres områder, men for 20 år siden blev denne fred brudt – kirkerne anklager gensidigt hinanden for at være skyld i fredsbruddet – og i mange distrikter har der siden da raset en alles krig mod alle, som har gjort den kirkelige situation meget uoverskuelig og i høj grad skadet det kirkelige arbejde som helhed og kirkens anseelse.

Ofte når den kirkelige strid helt ud i de små landsbyer, hvor man let kan finde 2–3 kirker med hver sin præst i et samfund på 2–300 mennesker. Den stadige kon-

kurrence bevirker, at der er mange præster allevegne i forhold til befolkningen, ordinerede folk i hver lille landsby, hvilket forklarer den store indflydelse, som kirken har på befolkningen og dens levevis. Kateketsystemet findes ikke, men herrnhuter og covenants har dog en slags lavere ordination for indfødte hjælpere, i reglen for et begrænset tidsrum, 1–2 år ad gangen. De øvrige kirker, bortset fra den ortodokse, har næsten udelukkende amerikanske præster, men søger dog gennem særlige ordninger at skabe mulighed for uddannelse af indfødte til præster. F. eks. ordinerer den norske kirke efter gennemgået high-school, 2–3 års missionsskole samt 1–2 års praktisk kirkearbejde.

Bortset fra de indfødte medhjælpere ved nogle kirker anvendes kun engelsk som kirkesprog, selv blandt herrnhuterne, som dog i begyndelsen søgte at skabe et eskimoisk kirkesprog og fik oversat ny testamente samt en eskimoisk salmebog. Det eneste eskimoiske indslag, som kan forekomme ved en almindelig eskimoisk gudstjeneste, er, når nogle af menigheden holder en lille opbyggelig tale eller beder en bøn, hvilket er ret almindeligt derovre, hvor lægfolket er langt mere aktivt end hos os. Det hænder også, at præsten opfordrer menigheden til at synge en salme på eskimoisk – naturligvis uden salmebog. Ellers synger man overalt efter de amerikanske salmebøger på engelsk, og det er ikke nogen særlig vellykket forestilling hvad kraft og varme angår. De eskimoiske salmer er dog ikke meget bedre, da kun de ældre er i stand til at synge dem.

Som nævnt drives kirkerne på privat basis, men de færreste eskimomenigheder kan endnu stå på egne ben og understøttes da af søsterkirkerne i USA. Der stilles dog større og større krav til menighederne, efterhånden som levedoden stiger, og ved hver eneste gudstjeneste er der effektiv indsamling. Reglen er i øjeblikket den, at de eskimoiske menigheder selv dækker mellem en fjerdedel og halvdelen af udgifterne, enkelte dog mere.

Fra begyndelsen har kirkerne været engageret i skolearbejde, og selvom de allerfleste skoler idag drives af det offentlige, er mange dog stadig i kirkenes hænder. Det gælder i særlig grad børnehjem, der samtidig er skoler, samt high-schools for de unge, som går ud af folkeskolerne. Det skyldes dels ønsket om at sikre kirkerne medarbejdere fremover, dels en ret almindelig uenighed med de offentlige myndigheder m. h. t. målet for skolearbejdet. Mens de offentlige skoler stort set forbereder eleverne til et liv udenfor landsbyerne, ønsker flere kirker at lære dem at leve bedre i selve landsbyerne og bruger særlige skoler for at fremme dette mål. Kirken frygter folkeflytningspolitikken, idet man forudser store menneskelige konflikter for de eskimoer, der flytter ind til byerne.

Dette vanskeliggør naturligvis samarbejde imellem kirkerne og BIA, og i betragtning af den meget store indflydelse, kirkerne har på befolkningen, må dette for-



Bjerget Shihaldin er en af Alaskas 20 aktive vulkaner.

Foto: USIS

hold betragtes som meget uheldigt, netop fordi problemerne overalt er så mange og store. Dog findes et sådant samarbejde på nogle områder – f. eks. søger kirken at holde forbindelsen med netop de folk, der flytter ind til de store byer, og det kan i nogle tilfælde betyde netop den støtte, som hindrer et sammenbrud.

Almindelig religionsundervisning findes ikke i de offentlige skoler, men varetages af kirkerne selv uden for skoletiden.

For at overvinde de store afstande, er de fleste rejsende præster udstyret med små én-motors flyvemaskiner, som de ofte selv flyver. Denne rejseteknik, som kan anvendes året rundt, gør det naturligvis muligt for en præst at overkomme et stort område og holde god kontakt selv med de mest afsides bopladser.

Blandt de mange kirker i Alaska står så absolut den norske lutherske kirke den grønlandske nærmest, og der var da også netop i denne kirke stor interesse for at knytte en nærmere kontakt mellem Grønland og Alaska, f. eks. med gensidige besøg, og der vil sikkert her være et naturligt kontaktled, som man bør udnytte i fremtiden.

Skolen.

Den første skole i Alaska oprettedes ved en russisk handelsstation i 1784 og fulgtes af flere andre, men det blev dog kun en antydning af en begyndelse og kom næsten ikke de indfødte til gode. Efter USAs køb af Alaska skete i flere år intet, indtil kirkerne omkring 1885 begyndte at åbne skoler flere steder. I 1890 kom det amerikanske Bureau of Education ind i billedet og indgik i 1905 den aftale med de lokale myndigheder i Alaska, at samfund med hvid eller blandet befolkning selv skulle drive deres skoler under de lokale myndigheder, for nemheds skyld kaldet „state“-myndigheder, mens unionsregeringen i Washington gennem Bureau of Education – og senere gennem Bureau of Indian Affairs – skulle have ansvaret for undervisningen af de rent eskimoiske og indianske samfund. Der kom dermed en dobbelt-administration i skolevæsenet, som har holdt sig til idag, og en gennemgang af skolen må derfor behandle begge de to slags skoler.

Efterhånden som skolevæsenet i dette århundrede langsomt udviklede sig, gled flere og flere skoler i byer og større bebyggelser over til state-myndighederne, og i 1957–58 var af 14.000 indfødte elever i Alaskas skoler 5.000 i BIA skoler, ca. 1.000 i kirkelige skoler og 8.000 i state-skoler.

Trods al fremgang lod dog skolevæsenet meget tilbage at ønske. Betegnende er, at i 1950 havde 30 % af alle voksne over 25 år aldrig gået i nogen skole. 2. verdenskrig havde imidlertid betydet, at Alaska som frontlinie og fremskudt militærbase kom i søgelyset og befolkningen i kontakt med den moderne verden, og da tilmed den hastige befolkningstilvækst skabte store erhvervsmæssige problemer, satte man efter krigen ind med en storstilet udbygning af skolevæsenet, – altså omtrent på samme tid, som den grønlandske nyordning satte ind. Systemet er endnu under udvikling, men man er allerede nået langt, og det er denne nye skolepolitik og dens resultater, som nærmere skulle behandles her. Men det må indledningsvis slås fast, at udgangspunktet var et skolevæsen, som på mange måder var nyere og mindre effektivt end det grønlandske – at Grønland med andre ord i 1950 endnu havde et solidt forspring i oplysningsmæssig henseende.



Eskimoiske og indianske elever indskrives første skoledag på Mt. Edgecumbs.

State-skolerne er naturligvis blandede skoler, hvor alle elever, hvide som indfødte, undervises sammen efter amerikanske standard-skolebøger og uden hensyntagen til de indfødtes særlige behov. Da Alaska-skoler dog naturligvis på forhånd må tage meget hensyn særligt til Alaska-forhold, sker der alligevel en vis tillem্পning af stof-fet. Men det er lokal state-politik, at de indfødte skal behandles som andre borgere og honorere de samme krav, og det begynder altså i skolerne. Da de indfødte elever i disse skoler i forvejen bor i byen, ofte er vænnet til moderne liv og tit er noget blandede, frembyder de dog heller ikke så mange vanskeligheder som børnene fra de små steder. Set fra grønlandsk synspunkt har disse skoler da heller ikke så megen interesse som BIA-skolerne, der specielt er oprettet for eskimoerne og kun har eskimoiske og indianske elever, og det er da også disse BIA-skoler, vi fortrinsvis vil behandle.

Afgørende for begge skoleformer er, at der aldrig er blevet skabt et eskimoisk skriftsprog eller undervist i eskimoisk i nogen skole. Det skyldes dels de store lokale dialektforskelle, dels hele den amerikanske kulturpolitik. Amerikanerne består selv af mange nationaliteter, som har måttet opgive deres egne sprog og nationale ejendommeligheder for at blive amerikanere, og naturligt forventes de indfødte at skulle gennemgå samme proces. Undervisningssproget i samtlige fag er derfor overalt fra første dag i skolen engelsk – og kun engelsk.

Opfattelsen af skolernes opgave – især BIA skolerne – er da også præget af hele denne indstilling. Da man ikke forventer at kunne opbygge de indfødtes egne områder, så de kan bære en moderne levemåde, må beboernes fremtid baseres på flytning til andre egne af staten eller staterne, hvor der er bedre muligheder. Skolens opgave bliver da primært at give de indfødte elever en uddannelse, som sætter dem i stand til at konkurrere med den øvrige befolkning og klare sig overalt i USA. De indfødte har ret til en skoleuddannelse, som er *mindst* lige så god som overalt i staterne. Der bygges da også fine, moderne skoler i alle de mange små landsbyer – ikke for at udbygge landsbyen, men for at sætte beboerne i stand til at forlade den.

Som følge heraf er der en afgørende forskel på, hvordan skolens opgave opfattes i Alaska og i Grønland. Mens vi i Grønland stædigt koncentrerer os om dygtiggørelse i hovedfagene, læsning, skrivning, regning, grønlandsk og dansk, og stort set mener, at skolen har løst sin opgave, hvis eleverne lærer disse ting, formuleres BIA-skolernes opgave ganske anderledes: Det er skolens væsentligste opgave at „lære eleverne at leve bedre, hvordan man tjener flere penge for at leve bedre, samt at nyttiggøre landets ressourcer, hvor der er mulighed for det.“ „Skolen skal gøre eleverne til aktive nyttige og duelige borgere, lære dem at tænke logisk og forstå det samfund, de lever i, og de krav, det stiller til dem“ – med andre ord: En slags skole for livet, hvor man først spørger: Hvad har eleverne brug for, der hvor de står – og derefter lægger timeplanen.

Det er klart, at for at løse denne opgave må lærerne have et dybtgående kendskab til elevernes forudsætninger, deres kultur, hjem og milieu, deres tankegang og leveform. Det betragtes da også som en betingelse for at kunne klare skolearbejdet, at man har gennemgået flere grundige kursus indenfor disse områder. Der gøres et meget stort og effektivt arbejde for at forberede lærerne til den ganske specielle opgave, de går ind til: At lære børn et andet sprog og et nyt samfunds principper. Hver ny lærer erhverver straks en stor bunke fortræffeligt læsestof, hvor erfaringerne fra pionererne er nedfældet for at komme alle til gode. De særlige problemer er genstand for en stadig analyse og behandling, og lærerne holdes stadig i ilden gennem kursus om alle disse ting i sommerferierne. Enhver vil let kunne se, hvor langt denne skolepolitik ligger fra den nuværende grønlandske, hvor de allerfleste lærere selv må gøre deres dyre erfaringer – uden at have meget andet sammenligningsgrundlag end den københavnske kommuneskole, de just er kommet fra.

Endvidere er det en betingelse, at der er tilstrækkeligt og egnet materiale. BIA har da også udgivet lange serier af engelske læsebøger, som anvendes i undervisningen og samtidig behandler de emner, som skal være eleverne fortrolige: Hygiejne, butikskøb, pengevæsen, tøjpasning, boliglære, ernæring, folkestyre, spisevaner og bordmanerer, almindelig høflighed, madlavning, husholdning, budget, fore-



En B. I. A. skole. Bemærk olietankene, der indeholder et års forsyning af brændselsolie.

ningsarbejde, mål og vægt, udfyldelse af blanketter og ansøgninger, kalenderen, hvordan man får og holder et arbejde, brug af telefon og meget mere. Gennem selve sprogundervisningen lader man altså eleverne stifte bekendtskab med alle de problemer, de møder under de nye forhold.

Børneskolerne.

BIA søger at anbringe en god skole med mindst én fuldt kvalificeret amerikansk lærer i hver eneste lille landsby med 12 elever eller derover. Det er en dyr fornøjelse, men da alternativet er en hel eller delvis forsørgelse af børnene senere i livet, hvis de ingen uddannelse får, mener man alligevel, det kan betale sig. Man søger at presse så mange af børnene som muligt igennem til 8. klassetrin på linie med børn overalt i USA. Nogle meget små steder har stadig ingen skoler, men man søger at klare problemet ved at anbringe børnene på store kostskoler, ofte meget langt hjemmefra.

Timeplanen omfatter engelsk og regning som skolefag, mens fortællefagene er slået sammen til to store fag foruden. Der er tre timer daglig i de små og 5–6 i de store klasser – kun 5 dage om ugen – lørdag er altid fri. Sommerferien varer 3 må-

neder, til gengæld er der ikke andre egentlige ferier. Alle skoler har 180 pligtige skoledage.

Klassekvotienten er de fleste steder høj – med et gennemsnit omkring 30, og tit må flere årgange undervises på én gang. Til gengæld er klasseværelserne meget store.

En afgørende plads i hele systemet indtager landsbylæreren. Det er ham, der tager det første stød og bryder isen og lader landsbyen se den nye leveform. Hans kulturelle betydning er enorm – og det er et andet iøjnefaldende træk, som skiller Grønland fra Alaska – måske et af de mest afgørende i så henseende.

High-schools.

Børneskolen i sig selv løser ingen problemer. Først gennem en højere skoleform vil børnene kunne få en virkelig uddannelse. Man søger da også at presse så mange som muligt af dem, der hvert år passerer 8. grad, videre ind i den fireårige high-school, der er en mellemting mellem dansk realeksamen og første gymnasieklasse. I 1960 var 1800 indfødte i Alaska på high-school. Det er målet at få alle – om ikke igennem så dog på high-school. Det er i hvert fald „bedre at gå på high-school end på gaden,“ siger man, også selv om man ikke gennemfører. Da high-schools også har praktiske afdelinger og i det hele taget ikke stiller så store krav til eleverne, er det muligt for en meget stor del af børnene at gennemføre. Man gør sig fra skolevæsenets side enorme anstrengelser for at bringe så mange som muligt igennem denne højere skole. I 1960 begyndte ialt 450 indfødte i Alaska på high schools første klasse, mens ca. 300 afsluttede sidste klasse.

Det er målet, at alle børn skal kunne gå i high schools to første klasser nær hjemmet, hvorfor man også nu opfører små high schools i de forskellige distrikter. Derimod menes det nødvendigt i de ældre klasser at have meget store skoler, hvor den fornødne specialundervisning kan gennemføres, og sådanne skoler med ca. 500 kostelever står på ønskesedlen. Ialt regner man med i de nærmeste år at skulle skaffe high-school-plads til ca. 3000 Alaska-indfødte. I mellemtiden har man som en nødløsning indrettet en flådebase fra krigen til kostskole, Mt. Edgecumbe i Sydalaska med plads til 750 elever, indianere og eskimoer imellem hinanden.

Idet man erkender, at de indfødte elevers manglende succes i skolen skyldes svagt milieu, søger man på de store kostskoler at råde bod på denne „milieuskade“ ved foruden selve den faglige undervisning at udsætte eleverne for en massiv ustandselig kulturel påvirkning i al den tid, som ligger udenfor skoletimerne. En talstærk lærerstab underviser slet ikke normalt, men tager sig af eleverne efter skoletid og vejleder dem med hensyn til penge, kost, klæder, sundhed, varekundskab, boliglære, almindelige omgangsformer o. s. v. Man lader eleverne prøve alle forskellige arbejds-

former nogle uger, for at de bedre kan vælge deres endelige uddannelse. Alle får et grundigt kursus i maskinskrivning, mange i stenografi.

En ganske særlig undervisning er tilrettelagt på en anden stor kostskole, Chemava i Oregon, for de elever, som ikke har fået ordentlig undervisning i børneskolen og er blevet for gamle. De gennemgår en 5 årig specialuddannelse, som mindst sætter dem i stand til at gå ud i samfundet som konkurrencedygtige halvt-faglærte – eller til at tage videregående undervisning på en rigtig fagskole.

Hvad man særligt bemærker på de store kostskoler, er de imponerende anlæg for praktisk undervisning, som giver mulighed for træning indenfor næsten alle fag. I Mt. Edgecumbs øvelsessal står lastbiler, bulldozere, flyvemaskiner og et uhyre antal andre maskiner på rad, mens eleverne i et andet hjørne f. eks. bygger en hel lærerbolig, som bagefter slæbes ud og stilles på plads.

Er man gennem high school, står mange veje åbne. De som har fulgt den akademiske linje kan gå på universitetet i Alaska eller i staterne. Andre med mere praktiske anlæg kan gå på fagskoler af forskellig art – dog i første række BIAs egen store fagskole, Haskell Institute i Kansas, hvor der stadig er over 100 alaskaindfødte under uddannelse. Denne skoles uddannelse omfatter hele 25 forskellige fag og er så velanskreven, at skolen hidtil har haft 100 % ansættelse for sine elever efter eksamen. For pigerne findes efter high-school særlige kursus i sygepleje eller som tandlægeassistenter, og adskillige piger gennemgår disse kursus hvert år. Tallene på unge eskimoer og indianere fra Alaska, som har gennemgået en uddannelse over high-school, har i de senere år været følgende – idet tallene angiver elever under uddannelse på universiteter, højere fag- eller handelsskoler samt de særlige pigeskoler.

1955–56	54
1956–57	94
1957–58	157
1958–59	256
1959–60	387 – hvoraf 184 på universiteter

Andre elever vender selvfølgelig tilbage til landsbyerne, men i reglen kun for en kort tid – de kan ikke bruge uddannelsen derude og søger ind til civilisationen. Der sker altså på denne måde en langsom, men ubønhørlig affolkning af de indfødtes landsbyer, og en dag vil kun de ældre sidde tilbage.

Når talen er om amerikanske universiteter, må dog lige bemærkes, at disse ikke svarer til f. eks. et dansk universitet, men nærmest til gymnasium + et par års specialuddannelse – eller for lærernes vedkommende til et dansk seminarium.

Da hele uddannelsessystemet er så nyt, har det endnu ikke givet de store resultater i form af færdigtuddannede unge, f. eks. indenfor skolevæsenet. Endnu beskæftiges kun 26 eskimoiske lærere i skolen, men de har dog for de flestes vedkommende normal uddannelse. Een undtagelse findes dog: I landsbyerne ansætter man ofte en fuldt uddannet lærerinde som førstelærer, mens hendes mand, som måske ingen særlig uddannelse har, ansættes som en slags hjælpelærer og altmuligmand til at holde hele skolens ydre apparat i orden samt undervise i mere praktiske fag.

I erkendelse af de særlige vanskeligheder, som undervisningen af eskimoiske og indianske børn frembyder, er skolen rigeligt forsynet med overordnede erfarne pædagoger, hvis eneste opgave er at hjælpe de nye og unge rent fagligt og samtidig foretage et forsknings- og analyseringsarbejde for stadig at have fingeren på pulsen og kunne sætte ind på de svage punkter. Foruden disse såkaldte „educational specialists“ findes der naturligvis rent administrative overordnede, som vi også har på Grønland, men selv disse er i de fleste tilfælde lærere og i hvert fald meget pædagogisk orienterede overfor opgaverne.

Fra University of Alaska i Fairbanks er der i de senere år foretaget en omfattende undersøgelse af hele undervisningssystemet blandt de indfødte, og resultatet af undersøgelsen er lagt til grund for den videre udformning af skoleprogrammet, ligesom universitetet på grundlag af sine erfaringer hver sommer afholder kursus for lærere, hvor disse særlige problemer behandles, ligesom der undervises i eskimoisk og indiansk historie, kultur og tankegang.

Dette universitet er Alaskas kulturelle tyngdepunkt og er i høj grad indstillet på at imødekomme de særlige krav, som de indfødte studenter stiller til det. Sommeren 1960 indviedes Alaskas andet universitet ved Anchorage, startet af den metodistiske kirke med støtte fra flere andre kirker. Også her er man i særlig grad indstillet på at modtage indfødte studenter.

— — — Det er indlysende, at det skolevæsen, som her er skildret, kun kan opretholdes med meget store udgifter. Når man alligevel stadig fortsætter og ikke sparer, er det ud fra den overbevisning, at disse penge vil komme igen i form af dygtige og produktive samfundsborgere i stedet for livslange objekter for offentlig understøttelse.